

از باهوش تا تیزهوش

سبک کردن بار مسئولیت تیزهوش بودن

دوروتی آ. سیسک

پیشگفتار به قلم لیگدا سیلورمن

مهین خالصی

انتشارات صورتگر

۱۳۹۰

سیسک، دوروثی ا. Sisk, Dorothy A
از باهوش تا تیزهوش؛ سبک کردن بار مسئولیت تیزهوش بودن / دوروثی
ا. سیسک؛ ترجمه مهین خالصی.
تهران: صورتگر، ۱۳۹۰.
۲۷۲ ص: نمودار

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۱۵۲-۱۵-۹
عنوان اصلی: Making great kids greater: easing the burden of
being gifted

کودکان تیزهوش -- وضع اجتماعی -- کودکان تیزهوش -- روان‌شناسی --
کودکان تیزهوش -- آموزش و پرورش. خالصی، مهین، ۱۳۳۴ - مترجم
۱۳۹۰ الف ۹ ص / ۵ / ۷۷۳ / HQ
۳۷/۱۹۵

کتابخانه ملی ایران
۲۳۷۲۷۸۱

انتشارات صورتگر: سعادت‌آباد، میدان کاج، سرو شرقی، پلاک
۷۶، مرکز خرید پایدار، تلفن ۲۲۰۹۶۹۲۹

از باهوش تا تیزهوش (سبک کردن بار مسئولیت تیزهوش بودن)

نوشته: دوروثی ا. سیسک

ترجمه: مهین خالصی

ویراسته: علی ابوطالبی

حروف نگاری: دریاچه کتاب

لیتوگرافی: فیلم گرافیک

چاپ: فرشپوه

شمارگان: ۱۵۰۰

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۰، تهران

قیمت: ۶۵۰۰ تومان

حق چاپ و نشر مخصوص انتشارات صورتگر است
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۱۵۲-۱۵-۹ ISBN: 978-600-5152-15-9

فهرست

۷	پیشگفتار (به قلم لیندا سیلورمن)
۱۱	مقدمه نویسنده
۱۷	فصل یک کودکان تیزهوش برداشتی منحصر به فرد دارند
۳۹	فصل دو یک اندازه برای همه مناسب نیست: جامعه پذیری در برابر رشد اجتماعی
۶۱	فصل سه کمال گرایی: ویژگی مثبت یا منفی تیزهوشان
۸۵	فصل چهار شجاعت اخلاقی
۱۰۷	فصل پنج فردیت: شناخت خود
۱۳۱	فصل شش حساسیت و همدلی نسبت به دیگران
۱۴۹	فصل هفت کاویدن ذهن
۱۶۹	فصل هشت ایجاد خلاقیت در دانش آموزان تیزهوش
۱۹۷	فصل نه ایجاد حس آرامش
۲۳۷	فصل ده رسیدن به تعادل در زندگی: یافتن هدف

پیشگفتار

دوروتی سیسک غولی معتبر در رشته آموزش و پرورش تیزهوشان است که سال‌ها ما را درخصوص حساسیت اخلاقی، خلاقیت، توانایی رهبری و توسعه معنوی افراد تیزهوش تعلیم داده است. تازه‌ترین کتاب او از باهوش تا تیزهوش، سبک کردن بار مسئولیت تیزهوش بودن، گنجینه‌ای است برای نوجوانان و کودکان تیزهوش و نیز پدرها و مادرها، معلمان، مشاوران، مربیان و دوستانشان. این کتاب بینش‌های مربوط به ویژگی‌های عاطفی و اجتماعی تیزهوشان، پژوهش مغز، نظریه تجزیه مثبت دابروسکی و ادبیات غنی درخصوص آگاهی جهانی را در هم ادغام می‌کند. دوروتی توانایی دارد مفاهیم پیچیده را برای خواننده قابل فهم کند.

معلمان این کتاب را معدنی طلا از راهبردهای کلاسی مؤثر برای توسعه مناسبات عاطفی خواهند یافت. بزرگسالان تیزهوش نیز شرح احوال خود را در صفحات این کتاب پیدا خواهند کرد. هرکسی که به رشد عاطفی تیزهوشان

علاقه‌مند باشد از محتویات این کتاب محفوظ خواهد شد. ناهمزمانی، کمال‌گرایی، شجاعت اخلاقی، حساسیت، همدلی، خلاقیت، تفکر عمیق، آرامش، توازن و معنا، همه بررسی می‌شوند. کتاب پر است از نمونه‌هایی شگفت‌انگیز از کودکانی که دوروتی، در دوران طولانی فعالیت حرفه‌ای خود با آنان سروکار داشته و نیز صدای معلمان.

دوروتی، آموزنده‌ای همیشگی، دومین درجهٔ دکتر را در روان‌شناسی کسب کرده و به بررسی تحریک‌پذیری‌های بیش از اندازه در دختران نوجوان تیزهوش، که خودش در یک برنامهٔ تابستانی طراح آن بوده، پرداخته است. این پژوهش نخستین فصل این کتاب را تحت تأثیر قرار داده است. در فصل دوم، فرق بین جامعه‌پذیری و رشد اجتماعی را به تفصیل شرح می‌دهد، و راهبردهایی عالی برای ایجاد رشد اجتماعی مثبت معرفی می‌کند. بحث‌های مریان، مطالعهٔ پیشینه و سوابق، خاطره‌نویسی و کتاب‌درمانی فصل دوم را برای معلمان مفید ساخته است.

فصل سوم به آفت تیزهوشی می‌پردازد: کمال‌گرایی. دوروتی تفاوت بین کمال‌گرایی سالم و کمال‌گرایی تحریف‌شده را توضیح می‌دهد و برنامه‌های درسی، برنامه‌های خودگردانی، و بازی‌های شبیه‌سازی برای کلاس درس پیشنهاد می‌دهد. مشاوران و درمانگران از نظریات او در باب بحث گروهی دربارهٔ نگرش‌ها نسبت به کمال‌گرایی، قددانی می‌کنند. شجاعت اخلاقی بخش اصلی فصل چهارم را تشکیل می‌دهد. مشاوران، معلمان و پدرها و مادرها دربارهٔ برخورد با معضلات اخلاقی، غلبه بر ترس، و کمک به کودکان در احراز ارزش‌های هسته‌ای یاد خواهند گرفت. افزون بر این، مطالعهٔ افراد برجسته به عنوان ابزاری برای آشنا کردن دانش‌آموزان با نمونه‌های اخلاقی مطرح شده است.

«خودت را بشناس» کانون فصل پنجم را تشکیل می‌دهد. نقش‌گزاری

اجتماعی، ایفای نقش و فعالیت‌هایی برای ایجاد درک خود از جمله راهبردهای پیشنهادی هستند که به کودکان کمک می‌کنند دربارهٔ عواطف، استعدادها و اعمال خود بیشتر یاد بگیرند. در فصل ششم، حساسیت و همدلی تیزهوشان بررسی می‌شود. پروژه‌های مبتنی بر مسائل و فعالیت‌های اجتماعی به دانش‌آموزان تیزهوش اجازه می‌دهند بر نوبدی و عجز چیره شوند. هرکسی که با افراد جوان کار می‌کند، مطالبی دربارهٔ جفت‌های مسئول، خاطره‌نویسی، شناسایی مددکاران، الگوسازی و سرمشق‌دهی، مآل‌اندیشی و عمل‌گرایی برای کودکان و نوجوانان خواهد آموخت.

در فصل هفتم، خواننده با تفکر عمیق مواجه می‌شود. این فصل تأثیرگذار کودکان و معلمان را قادر می‌کند درک کنند چگونه مغز را برای خودباوری، از نو برنامه‌ریزی کنند. فصل هشتم بر است از شیوه‌های تدریس برای بالا بردن خلاقیت دانش‌آموزان. درحالی‌که به معلمان نشان داده می‌شود چگونه خلاقیت را در کودکان تیزهوش تشخیص دهند، آنان خواهند توانست از این نظریات برای همهٔ دانش‌آموزان بهره‌گیرند. فصل نهم راهبردهای رسیدن به آرامش، آسایش، آگاهی و هشیاری بالاتر را شرح می‌دهد. فنون مذاکره و حل اختلاف نیز در این فصل عنوان می‌شود. همهٔ خوانندگان این کتاب از این فصل سود خواهند برد. کتاب با فصلی درمورد رسیدن به تعادل و یافتن هدف به پایان می‌رسد. مایاک‌های اخلاقی توصیف شده الهام‌بخش هستند.

افراد تیزهوش می‌توانند تغییری در دنیا ایجاد کنند. این کتاب نقشهٔ راهی ارائه می‌دهد که نشان می‌دهد چگونه همدلی و شفقت را به سوی عمری خدمت کردن هدایت کنید.

لیندا سیلورمن

مدیر مرکز رشد تیزهوشان

دنور، کلرادو

مقدمه

ناهمزمانی، یعنی «همزمان نبودن». کودکان تیزهوش از لحاظ زمانی جلوتر از کودکان هم سن خود هستند، که این بیانگر نوعی ناهمزمانی است که آنان تجربه می‌کنند. افزون بر این، ممکن است تفاوت‌هایی بین سن عقلی و رشد عاطفی و اجتماعی شان وجود داشته باشد. سیلورمن تأکید داشت که برای کودکی تیزهوش که بلوغ ذهنی نوجوانی چهارده ساله و بلوغ جسمی هجده ساله دارد، چالش‌های عاطفی و اجتماعی عظیمی وجود دارد. لوئیس ترمین، پیشگام در آموزش و پرورش کودکان تیزهوش، این مسئله را تشخیص داد و گفت:

«پیش‌رسی، به‌ناگزیر مسئله سازگاری اجتماعی را پیچیده می‌کند. کودکی هشت ساله با ذهنیتی دوازده یا چهارده ساله، با وضعیتی بسیار دشوار مواجه می‌شود. چنین کودکی برای سازگار شدن در حد طبیعی باید شخصیتی بسیار متعادل داشته باشد و تقریباً نابغه‌ای اجتماعی باشد. هرچه بهره هوشی او بالاتر باشد، مسئله حادث‌تر می‌شود».

گذشته از ناهمزمانی، کودکان تیزهوش، در مقایسه با همسالان خود برداشتی متفاوت از خود و دنیای خود دارند. این کودکان حساس، کمال‌گرا، و پرشور هستند و مسائل اخلاقی، آنان را بیشتر و زودتر از همسالانشان تحت تأثیر قرار می‌دهد. ممکن است دانش‌آموزان تیزهوش بجه‌هایی استثنایی و سازگار به‌نظر برآید که در مدرسه نمره‌های خوب می‌گیرند، ولی در عین حال ممکن است از احساس ضعف رنج ببرند چراکه امکان دارد موفقیت آنان کمتر از توقعات آرمایی‌شان باشد. این کتاب برداشت متفاوت دانش‌آموزان تیزهوش را تشریح و راه‌هایی توصیه می‌کند که کودکان استثنایی بتوانند استثنایی‌تر شوند، در نتیجه بار مسئولیت تیزهوش بودن سبک می‌شود.

رشته آموزش و پرورش تیزهوشان، به‌منظور درک ابعاد افراد تیزهوش در چارچوب نظریه ج. پ. کیلفورد و برای درک نیاز دانش‌آموزان تیزهوش به توسعه خودشناسی و تلاش برای خودشکوفایی، بر نظریه‌های کارل راجرز و ابراهام مازلو متمرکز شده است. این کتاب، در تلاش برای روشن کردن ذکاوت دانش‌آموزان تیزهوش بر کاربرد نظریه رشد عاطفی کازیمیرز دابروسکی تأکید می‌کند و شناختی از پنج گونه «تحریک‌پذیری بیش از اندازه» به‌عنوان نوعی انرژی مثبت به دست می‌دهد که می‌تواند به دانش‌آموزان تیزهوش امکان دهد عمر خود را سرشار از ارزش‌های تغییرناپذیر سپری کنند، و شهادت اخلاقی پیدا کنند تا به عظیم‌ترین ابعاد شخصیت خود دست یابند. به‌طور خلاصه پنج گونه تحریک‌پذیری بیش از اندازه عبارت‌اند از: (۱) روانی - حرکتی، (۲) جسمانی، (۳) ذهنی، (۴) تخیلی، و (۵) عاطفی. نظریه دابروسکی، در رشته آموزش و پرورش تیزهوشان، ابزاری برای درک بیش از پیش تیزهوشان شناخته شده است. این کتاب برای آموزگاران، پدران و مادران و مشاوران و مهم‌تر از همه برای دانش‌آموزان تیزهوش مفید خواهد بود، چراکه این افراد روحیات و نیازهای خود را از لایه لای صفحات این کتاب درک و شناسایی می‌کنند. فصل‌های کتاب

شامل موردکاوی‌ها و توصیه‌های عملی است، ازجمله «صدای معلم» که نشان‌دهنده تأمل معلم بر موضوع هر فصل است. به دنبال این، بخشی با عنوان «درباره موارد ذیل تأمل کنید» قرار دارد که درباره کاربرد و شناخت موضوع توضیحاتی می‌دهد. در هر فصل تحقیقی گنجانده شده است تا شالوده‌ای برای راهبردها و فعالیت‌های پیشنهادی‌ای باشد که پدران و مادران، معلمان و مشاوران می‌توانند در تعامل با دانش‌آموزان تیزهوش به کار گیرند.

فصل اول، برداشت منحصر به فرد تیزهوشان را در زمینه پنج نوع تحریک‌پذیری بیش از اندازه دابروسکی مطرح و مفهوم چندسطحی وی را معرفی می‌کند. فصل دوم به نیاز دانش‌آموزان تیزهوش به کسب مهارت‌های اجتماعی می‌پردازد و میان جامعه‌پذیری و رشد اجتماعی فرق قائل می‌شود، و اینکه چگونه اغلب اوقات این دو مفهوم به جای یکدیگر به کار می‌روند. جامعه‌پذیری، از نوع کارکرد سطح دو در نظریه رشد عاطفی دابروسکی است که در آن، افراد با گروه همراهی می‌کنند؛ درحالی‌که رشد اجتماعی بیانگر کارکردی چندسطحی در سطوح چهار و پنج است که در آن، افراد در جستجوی خودمختاری، مسئولیت و اعتبار هستند.

فصل سوم کمال‌گرایی دانش‌آموزان تیزهوش را مطرح می‌کند که دابروسکی آن را یک ویژگی مثبت تلقی کرده است.

بین کمال‌گرایی تضعیف‌کننده و جنبه مثبت کمال‌گرایی در جستجوی برتری، فرق گذاشته شده است. در فصل چهارم حساسیت و همدلی دانش‌آموزان تیزهوش در قبال دیگران، و نیز اینکه چگونه می‌توانند استعداد خود را پرورش دهند که اجتماع محور باشند نه خودمحور، مورد بحث قرار می‌گیرد. این فصل بر نیاز دانش‌آموزان تیزهوش به کاستن حس در ماندگی تأکید می‌کند که ناشی از همدلی آنان به هنگام مشاهده رنج دیگران است. فعالیت‌هایی برای رشد و حفظ حساسیت و همدلی آنان نسبت به دیگران تدارک دیده شده است، که شامل

تلاش هایی برای دانش آموزان تیزهوش می شود.

فصل هفتم بر کاویدن ذهن و نقش آن در ایجاد حس اثربخشی شدید در دانش آموزان تیزهوش تمرکز می کند. با استفاده از رایانه به عنوان استعاره ای برای مغز، مهارت های لازم برای تغییر شیوه تفکر افراد مطرح و چند نمونه از دانش آموزان تیزهوشی که از این مهارت ها بهره برده اند، ذکر شده است. فصل هشتم اهمیت این موضوع را که دانش آموزان تیزهوش خلاقیت خویش را گسترش می دهند و اینکه چگونه می توانند توانایی خلاق خود را در حل مسئله افزایش دهند، مورد بحث قرار می دهد.

فصل نهم اهمیت ایجاد حس صلح و آرامش را مطرح می کند، و شیوه هایی توصیه می کند که دانش آموزان تیزهوش بتوانند توانایی خود را بالا ببرند تا برای «گفت و گویی درونی» مهیا شوند. این فصل، افزون بر این مباحث، به نیاز دانش آموزان تیزهوش به فراوانی مجادله و تبدیل شدن به الگویی برای ایجاد آرامش و رفع اختلاف می پردازد. دهمین و آخرین فصل بر اهمیت دستیابی دانش آموزان به تعادل در زندگی تأکید می کند چراکه بدین وسیله می توانند حس اعتدال پیدا کنند و از افراط و تفریط در جنبه های جسمانی، روانی یا عاطفی در زندگی اجتناب کنند؛ همچنین اهمیت تعیین هدف و یافتن شیوه هایی برای زیستنی معنادار از دیگر اهداف این فصل است.

ذکاوت کودکان و جوانان تیزهوش باید دیده و به عنوان نقاط قوت به آنان یادآوری شود تا بتوانند استعداد های خویش را بشناسند و ارج نهند. دانش آموزان تیزهوش به کمک و حمایت بزرگسالان، معلمان و پدر و مادر تأثیرگذار خود در زندگی نیاز دارند، و این کتاب به درک و کشف منحصر به فرد بودن دانش آموزان تیزهوش کمک خواهد کرد. هدف از انتخاب موضوعات فصل های این کتاب باز کردن پنجره ای به دنیای درونی تیزهوشان است، از جمله برداشت بی همتای شان، نیاز به رشد اجتماعی، جامعه پذیری، حساسیت و

همدلی آنان با دیگران، نیازشان به کاویدن ذهن و خلاقیت، نیاز آنان به آرامش، و نیازشان به رسیدن به تعادل در زندگی و تعیین اهداف خویش.

به عنوان معلم و مشاور دانش آموزان تیزهوش، مدیر تربیت معلم در آموزش و پرورش تیزهوشان، مدیر داخلی انجمن تیزهوشان و استعدادهای درخشان، و مهم تر از همه، به عنوان مادر پسری تیزهوش، یگانه بودن آنان را مشاهده کرده‌ام و دیده‌ام که تلاش می‌کنند تیزهوشی‌شان را پنهان کنند تا با بقیه هماهنگ باشند. امید من این است که این کتاب بار مسئولیت تیزهوش بودن را سبک و دانش آموزان تیزهوش را قادر کند از این استعداد خویش بهره گیرند و نه تنها خود بلکه جامعه را به مجموعه‌ای از ارزش‌ها و دستاوردهای رفیع تر برسانند.

www.ketab.ir